

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1976

BRNO 1978

NOVĚ ZJIŠTĚNÉ SÍDLIŠTĚ V BRNĚ - ŘEČKOVICÍCH

/okr. Brno-město /

Jindra Nekvasil, AÚ ČSAV Brno

V roce 1976 byl budován úsek obchvatní silnice mezi Královým Polem a Řečkoviciemi. V těchto místech probíhá silnice již těsně nad údolím-Ponávky a před starými Řečkoviciemi přetíná návrší, které vbíhá do údolí Ponávky proti Hornímu mlýnu a končí nad bývalým rybníčkem na severovýchodě. Tohoto někdejšího břehu Ponávky, jakési výspy, bylo využito jako sídlištní plochy lidem středodunajských popelnicových polí i lidem horákovské kultury. Průkop trasy silnice tímto návrším a rozšiřování výkopu k západu pro odbočku silnice postupovalo velmi rychle, protože bylo prováděno těžkými stavebními stroji. Proto se podařilo prozkoumat pouze zbytky 8 sídlištních jam. Čtyři z nich byly menší, kuželovité, a patřily do podolské fáze středodunajské kultury popelnicových polí. Z období horákovské kultury pocházela větší obytná jáma čtvercového půdorysu a jiné menší odpadní jámy s kruhovým půdorysem. Sídlištní plocha byla již silně porušena zákopy z druhé světové války.

Neu festgestellte Siedlung in Brno - Řečkovice /Bez. Brno město -/. Bei einem Durchstich der Anhöhe oberhalb des Ponávka-flusses für eine neue Strasse wurde ein Teil einer Siedlung aus der Podoler Phase der donauländischen Urnenfelderkultur und der Horákov Kultur zerstört. Es gelang hier nur Überreste von 8 Gruben zu untersuchen.

DALŠÍ ZÁCHRANNÝ VÝZKUM VE ŠLAPANICÍCH

/okr. Brno-venkov /

Jindra Nekvasil, AÚ ČSAV Brno

Také v průběhu roku 1976 pokračovaly na staveništi nového sídliště "Nad zámkem" zemní práce /1/. Přestože jsme se snažili průběh prací sledovat, nebylo možno než zaregistrovat 13 pravěkých jam, které tu byly zachyceny a již silně porušeny kopáním základů pro domy. Většina jam pochází z období horákovské kultury, ale jedna kruhová jamka /č. 23 / byla datována ojedinělými střepy lengyelké kultury.

Poznámka:

1 J. Nekvasil, Sídlíště horákovské kultury ve Šlapanicích, PV 1974, v tisku; týž, Pokračování záchranného výzkumu horákovského sídliště ve Šlapanicích, PV 1974, v tisku.

Weitere Rettungsgrabung in Šlapanice /Bez. Brno-venkov/. Bei fortsetzenden Erdarbeiten auf der Siedlung "Nad zámkem" konnten neue Gruben der Horákov Kultur und eine Grube der Lengyelkultur verzeichnet werden /1/.

LUŽICKÉ A LATÉNSKÉ SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY V UNČOVICÍCH

/okr. Olomouc /

Vít Dohnal, Vlastivědný ústav Olomouc

/Tab. 5-6 /

Mezi obcemi Unčovice a Mezice se přišlo při hlloubení velké silážní jámy /125 x 10 m / v trati

" Záhony " na poměrně dobře zachovanou lidskou lebku a pravěké střepy. Lokalita leží při okraji staré, asi 6 m vysoké pravobřežní terasy řeky Moravy, která sice následkem hospodářsko-technické úpravy pozemků v těchto místech už téměř zanikla, ale dobře se dá sledovat poněkud dále k jihovýchodu, mezi obcemi Mezicemi a Náklo. Silážní jáma je situována svojí delší osou zhruba ve směru SZ-JV a to tak, že severovýchodní okraj jámy sleduje někdejší okraj terasy, která v tomto místě tvořila jakýsi výběžek, vyčnívající do inundačního terénu. Jáma je asi 4 m hluboká a na jejích obou delších stěnách se při jihovýchodním konci jámy daly sledovat dvě dvojice pravěkých objektů zahlužených do spráše. V severovýchodním profilu to byly dva objekty s keramikou lužickou / jáma A, B / a na protější stěně bylo vidět výplně dvou objektů laténských / C, D /. Po odstranění ornice / 60 cm / se při záchraně výzkumu ukázalo, že laténské jámy byly značně poškozeny, a že se z pravouhlých půdorysů zachovaly jen části 420 x 280 cm / jáma C / a 280 x 110 cm / jáma D /. Dno jámy C bylo 90 cm pod dnešním povrchem, jáma D byla 75 cm hluboká; plochá dna obou jam byla nerovná a zahlužovaly se do nich menší nevýrazné prohlubně. V obou případech byly objekty vyplněny hnědou hlinou, která se zřetelně odlišovala od okolní spráše. V jámě C se našel kromě mladoláténské keramiky také kus snad železné strusky, dále malý úlomek rotačního kamenného žernova a kus tuhy v přírodním stavu. Jáma D obsahovala střepy, úlomky zvířecích kostí a kus ořezaného parohu. Náhodně se tam dostaly i dva střepy slovanské / mladohradistní ? / tuhové keramiky a kus malé kónické misky eneolitického původu / šňůrová keramika ? /. Obě jámy byly od sebe vzdáleny 15 m.

Lužické objekty byly rovněž značně poškozeny a zachovaly se z nich jen části, vyčnívající z prostoru silážní jámy. Z velkého objektu B, který byl 380 cm široký zůstal zbytek 180 cm dlouhý, jehož horní okraj se začal rýsovat asi 60 cm pod dnešním povrchem. Dno jámy bylo 250 cm pod dnešní úrovní a pod ním se do spráše zahlužovala ještě další mísovitá jáma / 130 cm v průměru, hloubka 55 cm /, která byla od ostatního objektu oddělena tenkou vrstvičkou žlutky. Nehojné střepy, které byly rozptýleny ve výplni, datují jámu B do starší fáze kultury lužických popelnicových polí.

Asi 9 m dále k severovýchodu se ve stěně silážní jámy rýsoval zbytek jámy A. Už při prvním pohledu na půdní profil bylo zřejmé, že zde jde o objekt jiného typu než rozsáhlá jáma B, která při své prostornosti mohla dobře sloužit různým sídlištním účelům. Jáma A byla mnohem menší a dala se v ní rozlišit horní část / 220 x 100 cm / a část dolní, která se v hloubce 140 cm pod dnešním povrchem jako kotlovitá jáma / průměr 130 cm, hloubka 70 cm / napojovala na horní část. Horní část byla vyplněna tmavohnědou až černou hlinou s poměrně řídkými nálezy. Kotlovitou jámu vyplňovala poněkud světlejší zemina a těsně nade dnem se dalo v ní pozorovat několik asi 5 cm silných vrstviček bělavého popela. Nad popelem leželo hustě na sobě množství střepů a kusy mazanice. Stěny kotlovité jámy i stěny horní části objektu byly místy potaženy tenkým povlakem černé hlíny, která působila dojemem, jakoby stěny objektu byly začouzeny od ohně, hořícího na dně kotlovité jámy; o ohni ostatně svědčí i převážná část keramiky, která je místy až struskovitě spečená. Pokud se nálezů týká, podařilo se zachránit zajímavý soubor starolužické keramiky, jehož zhodnocení si ovšem ještě vyžádá podrobnějšího rozboru. I tak je vidět, že se zde mezi obvyklými typy starolužické keramiky / různé druhy osudí a zásobnic, z drobné keramiky džbánček zdobený orámovanými vypulinkami a stříbřitě tuhané tenkostěnné šálky / objevil prvek lužické keramiky cizí. Jsou to výrazné kuželovité pupíky umístěné na horní části výdutě starolužického nízkého osudí, jejichž předlohy bude třeba hledat na jihovýchodě, v prostředí středobronzových kultur Karpat-ské kotliny. Osudí je poměrně tenkostěnné, černého stříbřitě vyleštěného povrchu a jeho široká výdut opatřená uchem je zdobena orámovanými vypulinkami. Pozoruhodný je dále zlomek z hlíny vymodelované vysoké boty / nártní část /. Podobné boty známe z antropomorfních nádobek v oblasti lužických i středodunajských popelnicových polí. Mezi střepy se našly nerekonstruovatelné zlomky větší hliněné konstrukce, které upomínají na kusy válcovitého tělesa vyrobeného z hrncířské hlíny nalezené v jámě se starolužickou keramikou v Holešově / 1 /, kde tvořily součást jakéhosi zařízení, které patrně nesloužilo praktickým účelům.

Přítomnost antropomorfní nádoby v obsahu učovické jámy a také nález zmíněných mazanico-vých zlomků, jaké v sídlištních objektech nebývají, jakož i skutečnost, že většina keramiky je ožehnutá, spolu s faktem, že na dně jámy zřejmě několikrát po sobě hořel oheň naznačuje, že nejde o běžný sídlištní objekt, ale že je zde patrně místo užívané k zvláštním, snad kultovním účelům. Méně pravděpodobný je výklad, že jámy bylo druhomě využito jako skládky, kam se dostaly špatným vypálením znehodnocené výrobky hrncíře, jak by se mohlo zdát podle kusu v rukách uhnětené a vypálené hrncířské hlíny, na níž se zachovaly otisky prstů, a která se v obsahu jámy rovněž našla.

Pokud jde o část lidské lebky, která byla zachráněna při hloubení silážní jámy ve vzdálenosti asi 30 m od objektu A, výzkum nepřinesl žádné bližší zjištění, takže otázka případného vztahu lebky k ostatním objektům zůstává otevřená.

P o z n á m k a :

- 1 J. Doležel, Pecovitá jáma z Holešova, Zprávy oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově 1962, 36; V. Dohnal, Kultura lužických popelnicových polí na východní Moravě, Brno 1977, č. 169.

Lausitzer und latènezeitliche Siedlungsobjekte in Uničov /Bez. Olomouc/. Beim Aushub einer grossen Silagegrube kam es zur Störung von zwei junglatènezeitlichen und zwei altlausitzer Objekten, deren in der Grubenwand erhaltenen Überreste nachträglich untersucht wurden. Beide latènezeitlichen Gruben hatten flache Böden, seicht unter der heutigen Oberfläche /90 und 75 cm / und rechtwinkelige Grundrisse /420 x 280 und 280 x 110 cm /. Ausser ziemlich zahlreichen Scherben fand man in der einen Grube das Bruchstück einer steinernen Rotationsmühle, ein Stück Eisenschlacke /? / und ein Stück Graphit im natürlichen Zustand. Von den lausitzer Objekten konnte Siedlungszwecken die grosse Grube B dienen, von der ein 380 x 180 cm grosser Teil erhalten blieb, der 250 cm tief war und in dessen Boden noch eine schüsselförmige Eintiefung eingelassen ist /Durchmesser 130, Tiefe 55 cm /. Ungefähr 9 m von dieser grossen Grube war die zweite kleinere lausitzer Grube A, von der ein 220 x 100 cm Überrest erhalten blieb. Der Boden war 140 cm unter der heutigen Oberfläche und in diesem Niveau begann eine grosse kesselförmige Grube /Durchmesser 130 cm, Tiefe 70 cm /, die eine hellere Ausfüllung hatte und auf ihrem Boden lagen übereinander einige Aschenschichten. Die Wände der kesselförmigen Grube und teilweise auch des oberen Raumes waren wie vom Feuer rauchgeschwärzt. Oberhalb der aschigen Schichten lag eine Menge von Scherben, grösstenteils vom Feuer angesengt und Bruchstücke, eines aus Ton modellierten zylinderförmigen grossen Bottichs, der an ein ähnliches nur teilweise rekonstruierbares tönernes Objekt erinnert, das in einer altlausitzer Grube in Holesov gefunden wurde. In Grube A aus Uničov befand sich das Bruchstück eines aus Ton modellierten Schuhs, wie sie auf anthropomorphen Gefässen vorkommen. Die Keramik entspricht der altlausitzer Stufe mit der Verzierung umrahmter Buckel und es erschien auch eine breite niedrige Tonne mit Henkel am Bauch, mit eingerahmten Buckeln und markanten konischen am oberen Bauteil angeklebten Knubben, die den Einfluss aus dem Karpatenbecken verraten. Die kleinen Objektausmasse, die Andeutungen, dass in der Grube einigemal hintereinander Feuer angefacht wurde, die angesengte Keramik sowie die Anwesenheit des anthropomorphen Gefässes deuten an, dass es sich nicht um ein übliches Siedlungsobjekt handelt, sondern eher um einen Ort, der vielleicht mit dem Kult verbunden war.

KELTSKÉ OPPIDUM HOSTÝN, OBEC CHVALČOV

/okr. Kroměříž /

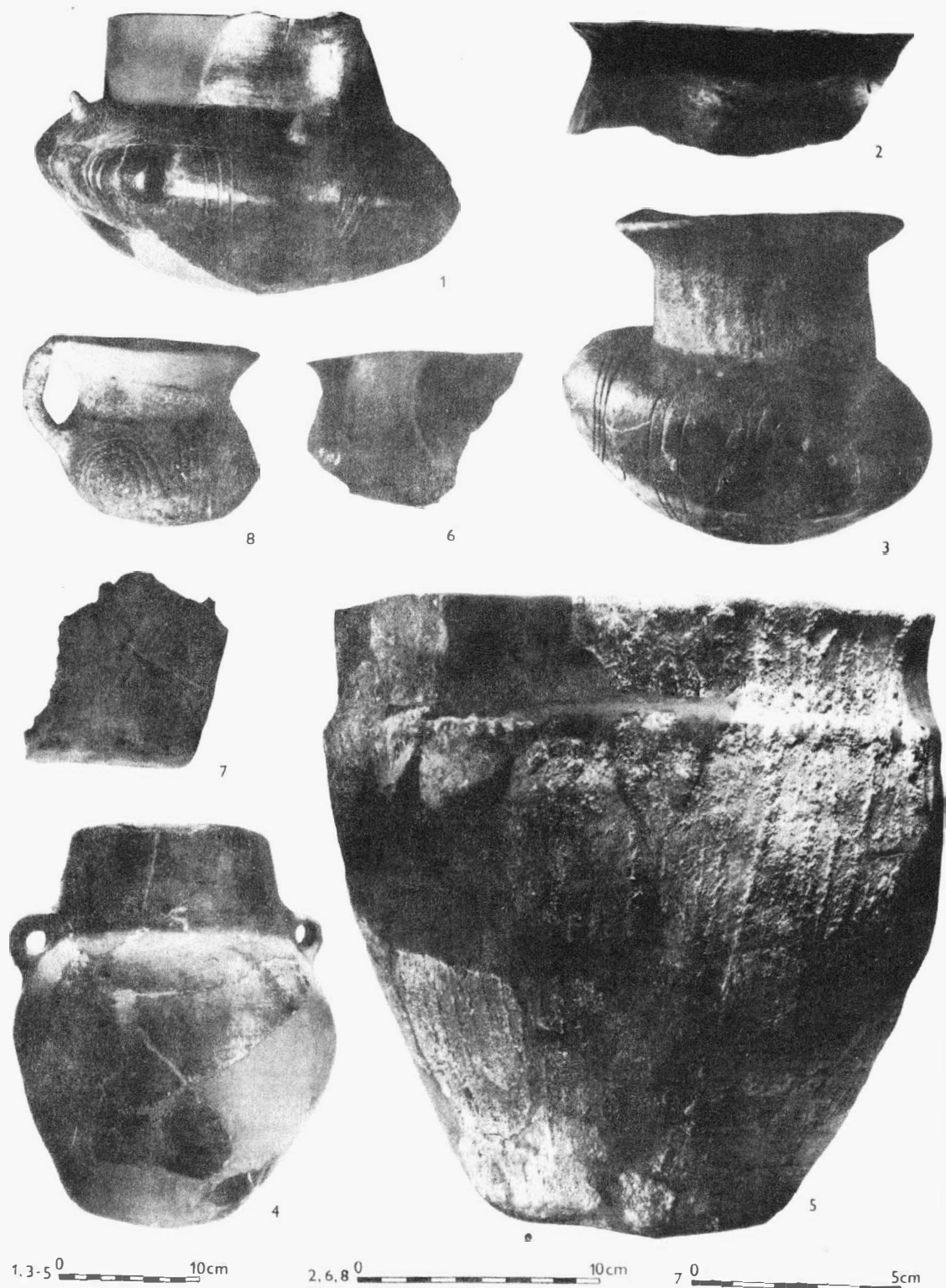
Karel Ludíkovský, AÚ ČSAV Brno

Terénní výzkumné práce se v letošní sezoně soustředily především na fortifikační systém v obou rozpracovaných částech valového tělesa. Suché počasí umožnilo pokračovat v řezu tzv. "Rusavskou bránou" /tj. recentním průkopem východní větve valového tělesa /, kde navrhavost vrstev v zalesněném prostředí a tím i nebezpečí sesuvů a závalů po dvě sezony tyto práce vylučovala. Z očištěné severní stěny odebral ing. J. Kvasnička z Ústavu radiologické dozimetrie ČSAV v Praze vzorky a uložil sondy pro termoluminiscenční datování do jednotlivých vrstev. Poněvadž lze spolehlivě rozlišit ve výstavbě opevnění jednotlivé fáze, lze očekávat, že i výsledky absolutního datování, zvláště pokud se týká nejnižší, základové báze, vybudované ze silně propálených mazanicových ker, budou podstatným přínosem.

V západním křídle Slavkovské brány byl rozšířen a postupně snižován řez jeho vnitřní větví, který již dosáhl úrovně dřívější hladiny nyní vypuštěné vodní nádrže. Oboustranné kamenné zpevnění stěn valového tělesa je vyplněno dusanými jílovými hmotami, v nichž jsou častým nálezem fragmenty keramiky. Většina z nich náleží laténskému období; tato četnost ve vztahu k množství odebraných hmot /počet zlomků v poměru ke kubické jednotce / i poměr laténských zlomků k nálezům předchozí periody dává možnost k předpokladu, že s výstavbou vnitřních křídel bylo započato až po delším osídlení hradiště Kely. Souběžně s dalším snižováním řezu valovým tělesem bude možno přikročit již v příští výzkumné sezoně k sledování obsahu vodní nádrže.

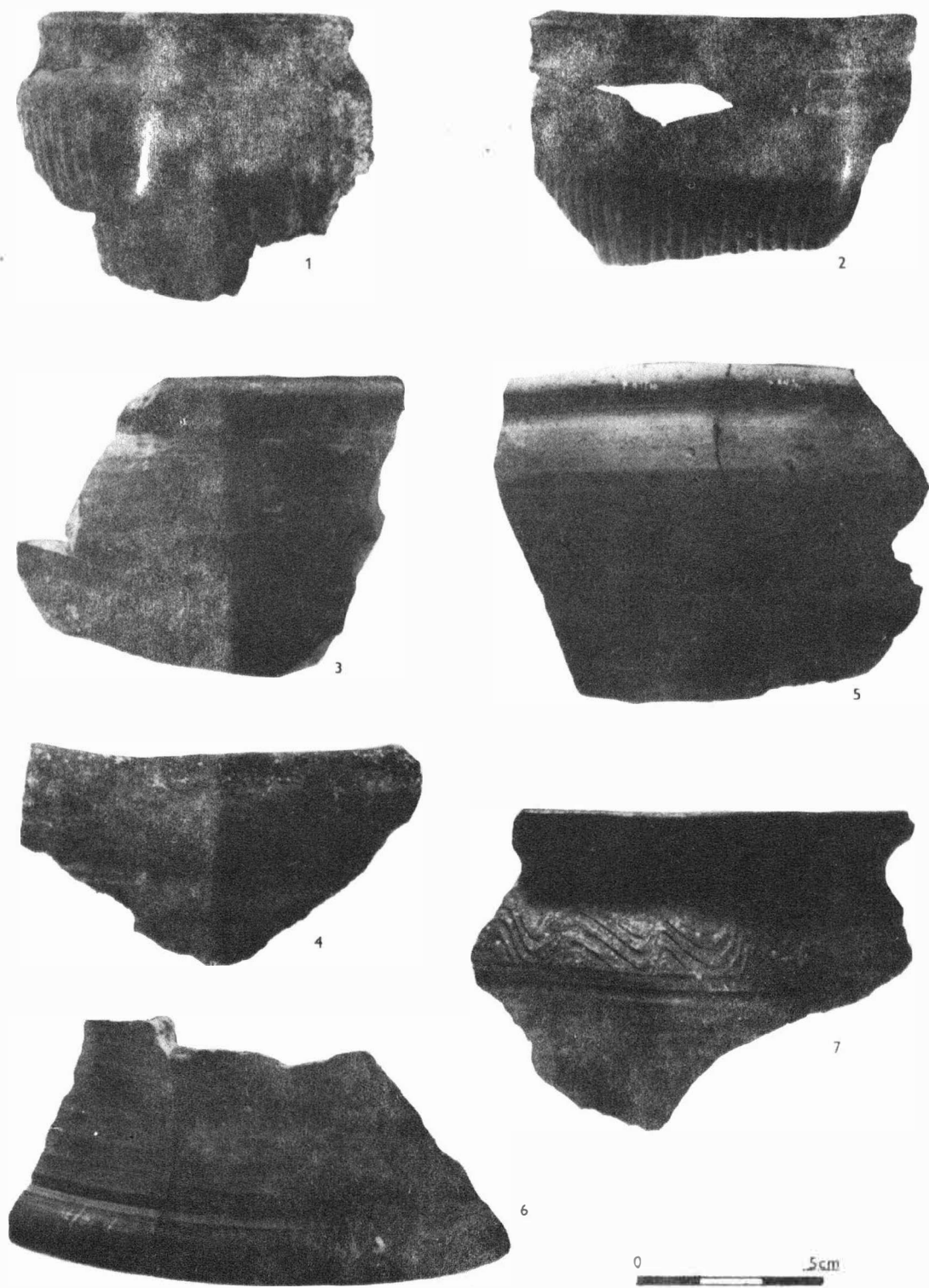
Úpravy a přestavby Sociálního ústavu pro mládež si vyžádaly i renovaci inženýrské sítě, při nichž narazili dělníci na základy starších /středověkých / staveb z lomového kamene vázaného maltou. Základová zeď z hrubě lícovaného kamene /I / narušila základy jiné starší stavby, odlišné po stránce materiálu, provedení i kvality malty /II /. Průběh zdíva zjistili dělníci i v jiných úsecích inženýrské sítě, avšak ve velmi úzkých průkopech, z nichž nebyl získán žádný průvodní materiál. Na základě starší dokumentace a literárních údajů lze s určitou mírou pravděpodobnosti spojit zdívo /I / s tzv. "školou"; otázku staršího zdíva II / mohou objasnit pouze objevy při dalších úpravách v areálu Sociálního ústavu pro mládež, které budou prováděny v r. 1977.

Keltisches Oppidum Hostýn Gemeinde Chvalčov /Bez. Kroměříž /. Die Terrainarbeiten in der heurigen Saison konzentrierten sich vor allem auf das Fortifikationsystem. Das trockene Wetter ermöglichte es in der sog. "Rusava Pforte" fortzusetzen, wo die Feuchtigkeit des Terrains und dadurch auch die Gefahr von Erdrutschen die Terrainarbeiten für zwei Saisonen ausschlossen. Aus der Nordwand entnahm Ing. J. Kvasnička vom Institut der Strahlungsdosimetrie der ČSAV in Praha Proben und legte Sonden für die Thermolumineszenz-Datierung in einzel-

Tab. 5

Unčovice /okr. Olomouc / . Výběr nálezů z jámy A. - Fundauswahl aus Grube A.

Tab. 6
 Unčovice /okr. Olomouc/. 1-6 výběr nálezů z jámy C; 7 střep z jámy D. - 1-6 Fundauswahl aus Grube C; 7 Scherben aus Grube D.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1976.

- Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : Bronzová přezka ze slovanského sídliště v Mutěnicích
Tisk : Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Guttwaldov, provoz 34 -
Kyjov
Evidenční číslo : ÚVTEI-73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné